Brjef ráðgjafans fyrir Ísland *til landshöfðingja* **um lyfjabúð í Stykkishólmi.** 119 5. nóv.

Eptir móttöku brjefs yðar, herra landshöfðingi, dagsetts 18. septbr. þ. á., hefir ráðaneytið allrahegnsamlegast lagt það til að hans hátign konunginum mætti allramildilegast þóknast að veita Málfríði Möller, ekkju eptir C. O. Möller lyfsala, leyfi til að halda áfram lyfsölu í Stykkishólmi í 10 ár frá dauða manns hennar undir stjórn forstöðumanns (provisors), er landlæknir tekur gildan, með þeim kjörum, er til eru tekin í allra hæstu einkaleyfisbrjefi 17. júlí 1865, þó svo að heimild til lyfsölunnar falli burtu, ef hún giptist aptur. Hefur hans hátign konunginum 4. þ. m. allramildilegast þóknast að fallast á þessa tillögu ráðaneytisins.

Þetta er yður, herra landshöfðingi, til vitundar gefið yður til leiðbeiningar, frekari aðgerða og birtingar í B. deild Stjórnartíðindanna

Brjef ráðgjafans fyrir Ísland *til landshöfðingja* **um synjun konungstaðfestingar á frumvarpi til laga um breyting á lögum um kosningar til alþingis.** 120 12. nóv.

Með brjefi, dags. 15. sept. þ. á. hafið þjer, herra landshöfðingi, sent hingað frumvarp, er borið hafði verið upp af þingmanna hálfu, til laga um breyting á lögum um kosningar til alþingis, 14. sept. 1877, og hafði alþingi í sumar, er leið, samþykkt það. Jafnframt og þjer í tjeðu brjefi hafið gert athugasemdir við ýmsar af ákvörðunum frumvarpsins, hafið þjer látið í ljósi, að þjer hljótið að vísu að álíta frumvarpið flýtisverk, sem hafi ýmsa ágalla, en að þjer fáið þó ekki sjeð, að það sje með öllu ónýtandi, og með því að samkvæmt ummælum yðar er almennur áhugi meðal landsmanna á því að fá lögleidd ýms af aðalákvæðum frumvarps þessa, það er að segja um upptöku heimullegrar atkvæðagreiðslu, og um fjölgun kjörstaða, svo að mönnum sje gert greiðara fyrir að neyta kosningarrjettar síns, þá þykir yður ísjárvert að ráða frá því, að lagt sje til að frumvarpið hljóti staðfestingu konungs.

Ráðaneytið getur nú einnig verið algerlegu samdóma óskum þeim, sem fram eru komnar um að kosningafyrirkomulaginu verði breytt, og það í aðalatriðunum í þá átt, sem frumvarp alþingis fer fram á. Þrátt fyrir það hefir ráðaneytið þó orðið að álíta, að frumvarp þetta væri ekki til þess fallið, að verða að lögum; en þetta kemur einungis af því, að eptir áliti ráðaneytisins eru ýms af fyrirmælum frumvarpsins svo löguð, að þau koma í bága við þau ákvæði um kosningarrjett og kjörgengi til alþingis, sem standa í 17. og 18. gr. stjórnarskrárinnar frá 5. jan. 1874. Að vísu hefur frumvarpið heldur ekki þótt laust við galla í öðrum atriðum; en enginn þeirra er svo þýðingarmikill, að það hefði getað tálmað staðfestingu þess.

Í fyrsta lagi er það ákvæði í 1. málsgrein 5. gr. frumvarpsins, er í ýmsum tilfellum veitir manni kosningarrjett, þótt hann fullnægi ekki því skilyrði, sem 17 gr. stjórnarskrárinnar setur fyrir að mega neyta kosningarrjettarins, að hafa verið heimilisfastur 1 ár í kjördæminu, og fær ráðaneytið ekki betur sjeð, en að þetta komi í bága við tjeð stjórnarskrárákvæði.

Því næst verður ráðaneytið að telja það ósamþýðanlegt 18. gr. stjórnar-

120 skrárinnar, að gjöra það að kjörgengisskilyrði, að greidd sje af hendi fjáruppnóv hæð, einsog ákveðið er í 23. gr. lagafrumvarpsins, enda hefur yður þótt þetta athugavert.

Þá er loksins ákvörðunin í 2. málsgrein 59. gr. frumvarpsins, um það, að þeim manni, er atkvæði greiðir á tveim stöðum, skuli refsað með missi kosningarrjettar við næstu kosningar, eða ef hann brýtur optar, þá með missi kosningarrjettar fyrir fullt og allt. Þetta verður að álíta gagnstætt 17. gr. stjórnarskrárinnar, því að eptir henni verður þeim einum synjað um að greiða atkvæði, sem eigi hefur óflekkað mannorð. En skyldi hitt vera tilgangurinn, að lögákveða, að athöfn sú, sem um ræðir í 2. málsgr. 59. gr., sje í sjálfri sjer nægileg til að svipta mann óflekkuðu mannorði, þá gæti nú fyrst leikið vafi á, hvort rjettur væri til að ákveða þetta; en væri það ákveðið, þá kæmu fyrirmæli greinarinnar einmitt í bága við stjórnarskrána, þvíað þá verður það henni gagnstætt, að frumvarpið lætur afleiðinguna af því, að drýgja brotið í fyrsta sinn, aðeins varða missi kosningarrjettar við næstu kosningar, en lætur brotið ekki varða missi kosningarrjettar fyrir fullt og allt, nema það sje optar drýgt en eitt skipti.

Hvað sem því efni frumvarpsins að öðru leyti líður, þá voru þessi ákvæði þess svo löguð, að ráðareytið gat eigi álitið það til þess fallið að verða að lögum, og því hefur ráðgjafinn, er hann allraþegnsamlegast bar málið undir konung, lagt það til, að frumvarpið fengi ekki staðfestingu konungs, og þessa tillögu hefur hans hátign konunginum 6. þ. m. allramildilegast þóknazt að fallast á.

Jafnframt áskildi ráðaneytið sjer að leita á sínum tíma samþykkis konungs til að leggja fyrir næsta alþingi frumvarp sama efnis, sem það er hjer ræðir um, þar sem úr verði felld ákvæði þau, er áður er á vikið að komi í bága við stjórnarskrána, og þá jafnframt lagaðir aðrir gallar, er nú voru á.

Þetta skal yður tjáð til leiðbeiningar og til þess að þjer birtið það í B deild Stjórnartíðinþanna ásamt brjefi yðar, því er áður er á vikið.

Brjef landshöfðingja.

Á alþingi því, sem í ár var kvatt til aukasetu, var borið upp af þingmanna hálfu frumvarp til laga um breyting á lögum um kosningar til alþingis 14. sept. 1877. Þessu frumvarpi veitti þingið þá meðferð, sem lög gera ráð fyrir, og samþykkti það svo. Því leyfi jeg mjer nú að senda lög þessi, eins og alþingi gekk frá þeim, og jafnframt danska þýðing þeirra.

Lögum þessum er ætlað að koma í stað kosningalaganna 14. sept. 1877, nema hvað 18. og 37. gr. þeirra er ætlað að haldast. Það verulegasta, sem nýtt er í lögum þessum, er það, sem hjer skal greina:

1. Að atkvæðagreiðsla á að vera heimulleg.
2. Að kosning á að fara fram í hverju sveitarfjelagi (hreppi og kaupstað) í hverju kjördæmi, en við þetta verður kjósendum gjört miklu hægra fyrir að neyta kosningarrjettar síns, þar sem hver kjósandi getur greitt atkvæði í sinni sveit
3. Að við almennar kosningar skuli kjördagur vera einn og sami um land allt, — og
4. Að á kjörfundunum eiga hvorki þingmannsefni nje frambjóðendur þeirra kost á

að ávarpa kjósendur, nje heldur kjósendurnir kost á að beina spurningum til þingmannsefna **120**
nje frambjóðenda.

Þessi nýju fyrirmæli, að minnsta kosti þau í 1. til 3. tölulið, eru nú að vísu óefað hagfeldari, en ákvæði þau, sem nú gilda; en hins vegar eru í lögum þessum ýms þau ákvæði, sem miður eru heppileg og miður vel íhuguð. Þar til má nefna ákvæðið í 19. grein þeirra, að þegar eigi hafa fleiri þingmannsefni boðið sig fram í einhverju kjördæmi, heldur en kjördæmið á þingmenn að kjósa, þá skuli engin kosning framfara, heldur skuli lýsa þingmannaefnin, sem boðizt hafa, kosin í einu hljóði, og má hjer til samanburðar vísa til kosningarlaganna dönsku frá 9. febr. f. á., 36. gr. Sama er að segja um þau fyrirmæli í 23. gr., að sjerhvert þingmannsefni skuli, jafnframt og hann býður sig, fram, greiða af hendi 50 kr. upphæð sem einskonar tryggingu, enda þótt hver maður, sem fullnægir kjörgengisskilyrðum þeim, sem stjórnarskráin setur, virðist hafa stjórnskipulegan rjett til að freista hamingju sinnar sem þingmannsefni, án þess að leggja nokkuð fje í sölurnar, í kjördæmi, þar sem ákveðin tala kjósenda styður kosningu hans. — Þá virðist og svo sem sá eptirlitsrjettur við kosningarathöfnina, sem þingmannaefnum er veittur, ýmist sjálfum eða umboðsmönnum þeirra, sje nokkuð víðtækur, og lagaður til að vekja ótilhlýðilegt og skaðlegt vantraust á kjörstjórnunum. Sömuleiðis virðast yfir höfuð fyrirmælin um kosningarathöfnina vera allt of smásmugleg og orðlengd, en þó alls ekki laus við ónákvæmni og mótsagnir.

Þóað jeg þannig verði að álíta, að lög þau sem hjer um ræðir, sje flýtisverk, sem hafi ýmsa ágalla, fæ jeg þó ekki sjeð, að þau sje alveg ónýtandi, og með því að vissulega er mikill og almennur áhugi meðal landsmanna á því að fá lögleidda heimullega atkvæðagreiðslu, og einkum þó á því, að kjörstöðum sje fjölgað, svo að mönnum sje gert greiðara fyrir að neyta kosningarrjettar síns, þá þykir mjer ísjárvert að ráða frá því, að lagt sje til að lögin hljóti staðfestingu konungs.

Verði lögin staðfest svo snemma, að þeim verði beitt við næstu kosningar, þá verður sjálfsagt nauðsynlegt að senda upp með fyrsta póstskipi, sem fer umhverfis land á næsta ári, atkvæðakassa þá, sem um er rætt í 28. gr. laganna.

Brjef landshöfðingja *til amtmannsins yfir Suðuramtinu og Vesturamtinu* **um sveitfesti þurfalings**. — Með brjefi, dagsettu 23. f. m., hafið **121**
20. nóv.
þjer, herra amtmaður, sent hingað erindi hreppsnefndarinnar í Vesturlandeyjahreppi, þar sem hún áfrýjar til mín úrskurði yðar, dagsettum 13. marz þ. á., sem ákveður, að Jón nokkur Pálsson skuli talinn sveitlægur í fyrnefndum hreppi.

Útaf þessu skal yður til vitundar gefið yður til leiðbeiningar, og frekari birtingar, að jeg verð að vera yður samdóma um að styrkur sá, sem Jón Pálsson fjekk hjá hreppsnefndinni í Villingaholtshreppi vorið 1896 geti eigi talizt löglegur sveitarstyrkur, er slíta skyldi sveitfesti hans, með því að það var ljóst bæði styrkveitanda og styrkþiggjanda að styrkurinn var fenginn og þeginn, ekki beint vegna þess að Jón væri bjargþrota, heldur sem skilyrði fyrir því, að hann fengi að dvelja áfram í Vesturlandeyjahreppi, og hreppsnefndinni í þessum hreppi hlýtur eptir atvikum að hafa verið ljóst, að styrkurinn var veittur og þeginn einmitt í þessu skyni, enda virðist þetta gjört að undirlagi hennar og ráðum.

Skal því framannefndur úrskurður yðar um sveitfesti Jóns Pálssonar standa óhaggaður.